

ارزیابی طرح های بهسازی و نوسازی بافت فرسوده شهری

(به لحاظ الگوی غالب برنامه ریزی در طرح ها و نقش معیارهای ارزیابی در روند تهیه و اجرای آن)

۱. محمدغفاریان بهرمان^{*} ۲. حسین جوانبخت ۳. مهدی کرمی اناری

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد محیط زیست شهری، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران.

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی تهران.

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی تهران.

چکیده

دستیابی به روش ها و خط مشی های صحیح در آینده و بهره وری حداکثری از سرمایه گذاری و نیروی انسانی به کاررفته شده در امر تهیه طرح های توسعه شهری و وابستگی خاص سرنوشت شهرهای کشور به طرح های توسعه شهری، ضرورت بازنگری و ارزیابی آن ها را دوجندان می نماید. در این راستا، مقاله حاضر سعی دارد تا با ارزیابی الگوی برنامه ریزی حاکم بر تهیه طرح های بهسازی و نوسازی شهری و همچنین بررسی نقش معیارهای ارزیابی در تهیه و اجرای طرح های مذکور، ضمن شناسایی ضعف های موجود در روند تهیه طرح های بهسازی و نوسازی شهری، در حوزه عمل نیز طرح های تهیه شده با نیازهای جامعه انطباق داشته و روند اجرای آن ها نیز کارآمدتر شود. روش انجام کار در این تحقیق، توصیفی (ارزیابی) و تحلیل محتوا است. شیوه ی دستیابی به داده ها به صورت اسنادی و پیمایشی انجام شده است. بدین سان که برای مبانی نظری پژوهش، بیشتر روش اسنادی و کتابخانه ای لحاظ شده و برای جمع آوری داده های مورد نیاز برای یافته های تحقیق از روش پیمایشی (پرسشنامه)، استفاده گردیده و به منظور تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزارهای spss, excel استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می دهد، طرح های تهیه شده برای دو شهر، میانه و شهر جهرم در مرتبه اول از الگوی برنامه ریزی ساختاری - راهبردی تبعیت می کنند، البته علاوه بر این الگو، شاخص های الگوی برنامه ریزی متمرکز نیز تا حد زیادی در تهیه طرح های بهسازی و نوسازی دو شهر فوق الذکر، نقش داشتند. اما نتایج نشان داد، کمترین نقش را در طرح های

^{*} Email:bahramanm@yahoo.com
Tel:09139917849

تهیه شده، الگوی برنامه ریزی غیرمتمرکز و الگوی دموکراتیک داشتند. در رابطه با معیارهای ارزیابی نیز، نتایج حاکی از اهمیت معیارهای: ارتباط و نظام‌مندی، واقع‌گرایی، هماهنگی و انطباق‌پذیری در تهیه و اجرای طرح‌های بهسازی و نوسازی می‌باشد.

کلیدواژه: ارزیابی، الگوی برنامه‌ریزی، طرح ریزی، ساختاری - راهبردی، ارتباط و نظام‌مندی .

مقدمه

با توجه به نزدیک به نیم‌قرن سابقه طرح‌های توسعه شهری و فراز و نشیب‌هایی که تهیه و اجرای این طرح‌ها داشته، بازنگری و ارزیابی آن‌ها ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. به‌خصوص دستیابی به روش‌ها و خط‌مشی‌های صحیح در آینده و بهره‌وری حداکثری از سرمایه‌گذاری و نیروی انسانی به‌کاررفته شده در امر تهیه طرح‌های مزبور و خاصه وابستگی سرنوشت شهرهای کشور به طرح‌های توسعه شهری، ضرورت بازنگری و ارزیابی آن‌ها را دوچندان می‌نماید. چراکه کل نظام مداخله در امور شهرها متکی بر این طرح‌ها بوده و اجزای نظام یعنی قوانین و مقررات، تشکیلات و روش‌ها با این فرض شکل گرفته‌اند که طرح‌های بهسازی و نوسازی شهری مثل طرح‌های توسعه شهری دیگر، ابزار قانونی و فنی مداخله در امور شهرهاست. در چنین شرایطی، وجود نارسائی‌ها در طرح‌های بهسازی و نوسازی شهری، کل نظام مداخله در امور شهرها را مختل می‌کند {۱} ارزیابی (سنجش)، روش و ابزاری برای شناخت اثرات و نتایج موجود یا احتمالی عملکردها، فعالیت‌ها و طرح‌ها است {۲} این واژه از نظر لغوی به معنای برآورد ارزش و بهای یک شیئی است. که به‌جای واژه لاتین "Evaluation" می‌نشیند. استنباط عده‌ای از این واژه، ارزیابی اقتصادی؛ یعنی ویژگی صرفه جویانه طرح‌هاست. اما مقصود از ارزیابی، هرگونه فرایندی است که به اولویت‌های موردنظر طراحی نظم و نسق منطقی بخشد و طرح را با هدف‌های کلی و کوتاه‌مدت اولیه آن مرتبط سازد {۳}

ارزیابی به‌عنوان روش و ابزاری برای شناخت نتایج و پیامدهای توسعه شهر و طرح‌های تهیه‌شده برای آن به کار می‌رود تا مشخصه‌های زیست‌محیطی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی آن را نمایان سازد. شهرها به‌مثابه موجودات زنده‌ای هستند که همواره نیاز به تجدید حیات دارند و برای ادامه حیات، نیازمند احیای بافت‌های فرسوده خود هستند. به‌طور کلی اعتقاد به بهبود محیط یکی از سرچشمه‌های ایده ناب برنامه‌ریزی شهری و شاید مهم‌ترین ایدئولوژی ثابت و استوار است {۴}. از یک‌سو تحقق عدالت اجتماعی و فرصت برابر در برخورداری از محیط‌زیست مناسب برای زندگی و فعالیت‌های شهروندی مطابق اهداف کلان سند چشم‌انداز کشور، که تحقق آن بر عهده متولیان و مدیران شهر است و از سوی دیگر مخاطرات طبیعی، زلزله، تسریع روند نوسازی بافت‌های فرسوده را دوچندان می‌کند. وسعت بسیار زیاد بافت‌های فرسوده شهری ۵۰ هزار هکتار و تکالیف تصریح‌شده در جزء ۶ بند به ماده ۳۰ قانون برنامه چهارم توسعه کشور مبنی بر اتخاذ